

Buitenaards Leven: Vergezocht of Veelbelovend? - René Tissen

De mogelijkheid dat er buitenaards leven bestaat dat op enig moment een werkbezoek aan de aarde zal brengen, hetzij in de rol van agressor-kolonisator, dan wel als vriendschappelijke ontwikkelingswerkers ter leniging van onze technologische kennisachterstand, behoort nu nog tot het rijk der fabeltjes. Maar de vraag is voor hoe lang nog. Er zijn aanwijzingen dat stellaire intelligentie de huiskamers en zelfs de geesten van mensen zal bereiken. Binnenkort? Geen idee.

De aandacht voor wat er zich wellicht nog meer tussen hemel en aarde aan leven bevindt, spreekt van oudsher tot de verbeelding en is terug te vinden in allerlei vormen van speculatie en amusement, variërend van raadselachtige 'Roswell-aliens' die naar verluidt in de jaren 40-50 van de vorige eeuw door de toenmalige Amerikaanse regering in het geheim gevangen werden gehouden, uit angst dat er massale paniek onder de bevolking zou uitbreken, tot geestig ontworpen mars- en maan mannetjes met teletubbies-achtige kenmerken, die via televisie en games de harten van kinderen veroverden. Zelfs de wetenschap stort zich van tijd tot tijd op het fenomeen van het buitenaardse leven, tot op heden met weinig tastbaar resultaat. Het sluitend bewijs – bijvoorbeeld via een persconferentie met de nieuwe ruimteburgers- kan niet geleverd worden. Het dichtstbij komen sommige astronauten en piloten, voornamelijk van Amerikaanse zijde, die 'close encounters' zeggen te hebben gehad met onbekende voorwerpen en verschijnselen, maar ook zij kunnen niet verklaren -in aardse termen- wat zij precies hebben gezien. En 'het' sprak zeker niet terug.

Voorzover het de formele wetenschap betreft richt deze zich de afgelopen decennia vooral op de vraag naar de condities waaronder menselijk leven op andere planeten -zoals de maan en mars- mogelijk is (bijvoorbeeld water, zuurstof) en hoe de juiste condities gecreëerd kunnen worden voor een eenzijdig verblijf van speciale ontdekkingsreizigers – 'ruimteniers'- op deze planeten. Ook de ruimtelijke vervoersmiddelen waarover buitenaards leven lijkt te beschikken, zijn graag en vasthoudend onderwerp van discussie vooral omdat de wereld er wél veel denkt te hebben waargenomen, maar er nog nooit een in het echt heeft gezien, laat staan er daadwerkelijk contact mee heeft gehad. Nog onlangs kwamen ruimtedeskundigen van Harvard Universiteit in Amerika met de officiële mededeling dat een mysterieuze asteroïde - in de vorm van een megagrote sigaar- zeer waarschijnlijk een buitenaards ruimteschip was dat ons zonnestelsel verkende en er als de hazen van door gingen toen de bemanning in de gaten kregen dat zij gevolgd werden. Het zogenaamde ruimteschip was 10 keer zo lang als breed en had de grootte van een compleet voetbalveld. Het vloog met 'warpspeed' en zal hoogstwaarschijnlijk ook aan alle andere stereotype kenmerken voldoen die vanuit de SciFi wereld aan buitenaardse ruimteschepen wordt toegedicht, zoals teletransportatie ('Beam me up Scotty') en de beschikbaarheid van tijd/ruimte machines waaruit je jonger tevoorschijn komt dan je erin bent gegaan, en aliens zelfs over het vermogen beschikken om vanuit het heden tegelijkertijd in negatieve tijd (de geschiedenis) als in positieve tijd (de toekomst) te kunnen opereren.

Wat nu als buitenaards leven zich niet of niet alleen in het fysieke spectrum van 'zijn' beweegt, maar zich bijvoorbeeld aandient als 'bewustzijn' of als 'geheugen' of als 'algoritme'? Het is niet ondenkbeeldig dat er nu nog onontdekt buitenaards leven bestaat dat in staat is om zich met de binnenkant van mensen te verbinden, ter manipulatie van en mogelijk zelfs transplantatie van hun eigen wil, uiteraard zonder dat mensen zich dat bewust zijn. Zullen wij ooit een mechanisme van goddelijke interventie ontdekken, ergens ver weg in het ontastbare van onze ziel, maar tegelijkertijd dichtbij in onze harten en hoofden? Bestaat God, al zien en ervaren wij hem niet in levenden lijve? De kans dat God zich aandient als een blanke man met vriendelijke ogen en een hip getrimde baard, is niet groot. Maar de kans dat er zich goddelijke deeltjes bevinden in de informatiesoep die wij de ruimte noemen, is wel degelijk aanwezig.

Terug naar de hoofdvraag. Wat zijn de mogelijke gevolgen voor de mensheid als buitenaards leven zich aandient op aarde? In het perspectief van het voorgaande klassieke beeld, hangt dat onder andere af van de vraag met z'n hoevelen zij zijn en van de technologische superioriteit van het wapentuig waarover zij beschikken. Wordt het meteen oorlog of wordt het een 'peace in our time' begroeting? Het hangt allemaal af van de informatie die wij en zij – kost wat het kost- nodig denken te hebben voor het eigen voortbestaan. Niet mag worden uitgesloten dat buitenaards leven meer 'aarde' nodig heeft en wij meer 'ruimte'.

Echter, de grootste impact die buitenaards leven naar alle waarschijnlijkheid op ons zal hebben, heeft betrekking op de vraag wie wij mensen zijn. Zijn wij fysieke en 'geestige' schepselen met uniciteit, of zijn wij slechts containers van informatie die bij toeval en slechts kort van betekenis op aarde zijn, om vervolgens weer op te gaan in de ruimtesoep van informatiedeeltjes waaruit wij voortkomen, mogelijk op weg naar andere bestemmingen. In essentie komt het erop neer dat wij het begrip 'leven' anders zullen gaan zien, namelijk meer als een toevallige zoektocht door het oneindige en meer als een spontane tussenstop, dan als een gepland eindstation. Wij zullen ons waarschijnlijk verzoenen met het inzicht dat mensen gelijk zijn aan informatie, waarvan het meeste niet meer dan doelloos en grotendeels betekenisloos in de ruimte rondzweeft, onzichtbaar voor het menselijke oog en zonder navigatiesysteem. Van de informatie die wél van betekenis is, is er maar weinig voorradig en is de kans groot dat die nauwelijks tot niet met elkaar in aanraking komt, bijvoorbeeld in het kader van de constructie van een mens op aarde.

De meesten van ons stellen zich ten tijde van hun aardse bestaan weleens de vraag of er leven ná de dood is. Minder aandacht -maar even relevant- is de vraag of er leven vóór de geboorte is. Tussen het begin van menselijk leven op aarde en het einde ervan, ligt de vraag of mensen 'echt' zijn, dan wel 'mensgelijkende' machines zijn die elke denkbare vorm en functie kunnen aannemen, echter alleen bij toeval of goddelijke interventie in een aardse combinatie terecht komen, namelijk in de baarmoeder -de baby fabriekjes- van vrouwen. Hoewel nog onbewijsbaar is het aantrekkelijk om te denken dat wij mensen volledig bestaan uit informatiedeeltjes die na het intreden van de dood grotendeels anoniem in de ruimte opgaan en daarin voorgoed verdwijnen, mogelijk met uitzondering van de ziel. Het is in ieder geval aantrekkelijk om de ruimte te definiëren als een oneindig uitdijende informatiesoep van afzonderlijke deeltjes die zich golvend bewegen, maar slechts selectief een onderscheidende identiteit aannemen als ze met behulp van zwarte gaten een eigen betekenis 'aan gene zijde' van het universum krijgen. Hoewel nu nog zuiver speculatief, bestaat de kans dat er zich in de ruimte 'achter de ruimte' zogenaamde 'goddelijke deeltjes' bevinden die van invloed zijn op het ontstaan en voortbestaan van menselijk leven op aarde of daarbuiten in de nog onontdekte 'Outer Space'. We weten het niet. Er kunnen evengoed 'helse' deeltjes bestaan, afhankelijk van de mate van duivelse interventie in de functie en samenstelling van DNA- stammen van mensen op aarde.

De belangstelling voor mens-machine relaties en het zo goed mogelijk nabootsen en misschien zelfs volledig vervangen van mensen is in wezen van alle tijden en van alle culturen, maar krijgt in het laatste kwartaal van de 20^{ste} -eeuw een nieuwe impuls als gevolg van de snelle opkomst van moderne informatie- en communicatietechnologie, waardoor de fysieke – plaats en tijdgebonden- realiteit waarin wij eeuwenlang gewoon waren om te leven, aangevuld kon worden met een geheel nieuwe virtuele dimensie. Het inzicht ontstond dat naast de tastbare werkelijkheid er een ontastbare -maar wel degelijk functionele- dimensie bestaat in en om ons heen en dichtbij zowel als veraf, namelijk die van de 'onwaarneembare deeltjes'. Dat zijn deeltjes die er dus weldegelijk zijn, mogelijk zelfs in ontelbaar grote getalen, maar niet door mensenogen gezien, gevoeld en/of gehoord kunnen worden. Hier doemt het beeld op dat de bewoners van moeder aarde al tijdens hun fysieke leven over een onwaarneembaar -maar uniek- eigen profiel beschikken, door sommigen de 'ziel'

genoemd. Dichter bij huis zijn de meesten van ons wel bekend met het bestaan van digitale nulletjes en eentjes en is het allang niet meer ongewoon om in computertermen over virtuele werelden te kunnen beschikken.

Aan het einde van de 20ste eeuw introduceerden twee Japanse wetenschappers -Nonaka en Takeuchi- de begrippen *data, informatie en kennis* als een drie-eenheid van menselijke en bedrijfskundige waarde-creatie en werden daar op slag wereldberoemd mee. Hun werk leidde tot een golf van innovaties, toen informatie en communicatietechnologie werd ontwikkeld die in eerste instantie mens-ondersteunend van opzet was, maar inmiddels de dreiging van mens-vervangende technologie in zich draagt. Ooit waren robots dom en onhandig. Nu zijn dat mensen. Menselijke kennis kan steeds beter door machines worden overgenomen omdat steeds vaker blijkt dat menselijke kennis eigenlijk niet veel meer is dan routine kennis, waarvoor software kan worden ontwikkeld die sneller en beter – en dus goedkoper- kan worden ingezet. Zonder routines kunnen mensen niet leven. Computers kunnen dat wel. Daar zijn ze juist erg goed in. Het verschil tussen mens en machine wordt momenteel snel kleiner, maar toch vooral in optische zin. Het lukt bijvoorbeeld in de wereldwijde amusementsindustrie steeds beter om volledig mensgelijkende hologrammen in 3D te laten optreden, zoals bijvoorbeeld met wijlen André Hazes het geval was tijdens een concert begin 2018. Hoewel al lang dood, stond hij er echt. Maar toch was hij het niet. Naar verwachting zal met de introductie van 5G-technologie de mogelijkheid ontstaan om de informatiedichtheid rondom individuele mensen zo sterk te laten toenemen dat mensen – eenmaal dood en ontdaan van hun aardse lichaam- toch kunnen voortleven, zelfs in het buitenaardse, als hadden zij het eeuwige leven.

Op 10 april 2019 werd voor het eerst een echte foto gepresenteerd van een zwart gat in de ruimte, in dit geval van een superzwaar zwart gat in het sterrenstelsel Messier 87 op zo'n 55 miljoen lichtjaren verwijderd van de aarde. De verbeelding sloeg bij velen -wetenschappers en burgers- op hol. Zo ontstond vrijwel direct het idee dat de vorm van het zwarte gat leek op dat van een 'diabolo', een ontwerp van de 17^{de} -eeuwse wiskundige Gabriel Cramer. In het midden van de diabolo bevindt zich een concentratiepunt, ook wel singulariteit genoemd. Daaronder wordt door kosmologen een punt –een bol- verstaan met een oneindig klein volume en een oneindig grote dichtheid. De kromming van ruimte-tijd is er zo sterk, dat beiden feitelijk ophouden te bestaan. Het lijkt aannemelijk dat in een zwart gat aan de ene zijde informatiedeeltjes kunnen worden ingeslikt en van energie worden voorzien, om die aan de andere kant als het ware weer uit te spugen, zowel in de voorgaande werkelijkheid (bijvoorbeeld voor de geboorte) als in een volgende werkelijkheid en misschien zelfs in parallelle werkelijkheden, zoals door Michio Kaku is beschreven in zijn beroemde boek 'The Science of Alternate Universes', ook wel Multiversa genoemd.

Hoe nu verder? Bewijzen van buitenaards leven zijn er niet, althans niet onbetwist. De reden waarom mensen op aarde zijn en buitenaards leven naar onze aarde toe zou willen komen, zijn onbekend. Er zijn weliswaar aanwijzingen dat de aarde als broeiplaats van nieuw leven kan worden gebruikt door buitenaards leven dat op doortocht is, maar weten doen we het niet. Er zijn zelfs aanwijzingen, hoe zwak ook, dat buitenaards leven gewoon aards leven is, maar zonder het jasje dat lichaam heet.

Prof. Dr. René Tissen is emeritus hoogleraar Bedrijfskunde van Nyenrode Business Universiteit. Hij schreef dit essay op persoonlijke titel, oktober 2019. (tissen.rene@gmail.com)